

ВИНАХІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Касімова М. В.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Винахідницька діяльність є невід'ємною складовою науково-дослідної роботи. Національний фармацевтичний університет приділяє велику увагу її розвитку шляхом реалізації та стимулюванні наукового потенціалу співробітників, залученню до науково-технічної творчості аспірантів і студентської молоді.

Патентно-інформаційна діяльність університету орієнтована на створення принципово нових технічних рішень шляхом об'єднання зусиль науковців, методичних можливостей співробітників НДЧ, творчого і технічного потенціалів.

При всій різноплановості наукових напрямків та наукових шкіл, що сформувалися в університеті, найважливішим результатом наукових досліджень є нові оригінальні лікарські засоби, кожен з яких є об'єктом правового захисту. При цьому в НФаУ існує практика захисту всієї сукупності нових технічних рішень, спрямованих на реалізацію створення нових лікарських засобів: біологічно активних речовин, нових хімічних сполук та їх фокусованих комбінаторних бібліотек; лікарських форм та способів їх одержання; використання лікарських засобів за новим призначенням; способів діагностики і лікування; методів контролю якості лікарських засобів.

Про високу винахідницьку активність співробітників університету свідчить те, що на сьогодні НФаУ є власником 900 патентів України на винаходи та корисні моделі.

За даними Державного підприємства «Український інститут промислової власності» НФаУ традиційно належить до вищих навчальних закладів Міністерства освіти і науки України з найвищою винахідницькою активністю (за кількістю поданих заявок на винаходи та корисні моделі) [Промислова власність у цифрах: Показники діяльності за 2014 рік / Держ. служба інтелект. власності України та ДП «Укрпатент». – Київ: 2015. – 67 с.] і до переліку підприємств та організацій, які отримують найбільшу кількість патентів на винаходи та корисні моделі [Промислова власність у цифрах: Показники діяльності за 2015 рік / Держ. служба інтелект. власності України та ДП «Укрпатент». – Київ: 2016. – 47 с.].

Проаналізуємо винахідницьку діяльність науковців університету за остання п'ять років з метою розробки рекомендацій для її покращення.

Так, у 2012-2015 роках НФаУ подав до ДП «Укрпатент» 302 заявки про видачу патентів України на винаходи та корисні моделі, з них 94 заявки на винаходи та 208 заявки на корисні моделі, що становить 60,4 заявки на рік. Перевага кількості заявок на корисну модель зумовлена спрощеною процедурою патентування (відсутність етапу кваліфікаційної експертизи) і швидкістю одержання охоронного документу на винахід.

За досліджуваній період науковці НФаУ одержали 309 патентів України на винаходи та корисні моделі, з них 97 патенти на винахід та 212 на корисні моделі.

Співставлення кількості поданих заявок і одержаних патентів свідчить про високий професійний рівень складання та подання заявок на винаходи (корисні моделі) тому, що на переважну більшість заявок університетом отримано рішення про видачу патенту.

Аналіз напрямків винахідницької діяльності в НФаУ (Таблиця 1) за Міжнародною патентною класифікацією (МПК) свідчить, що вона в цілому відповідає стратегічним пріоритетним напрямкам інноваційної діяльності в Україні [Закон України «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. № 3715-VI], а саме:

- впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики (розділи А, В, С);
- освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій (розділ В, С);
- широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища (розділи А, В, С);
- розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки (розділи G, H).

Переважає кількість патентів університету розподілена між класами А61 «Медицина або ветеринарія; гігієна», С07 «Органічна хімія», G01 «Вимірювання; випробовування».

Таблиця 1. Напрямки винахідницької діяльності в НФаУ у 2012-2016 рр. за МПК

Розділ	Клас	Зміст
А	23	Задоволення життєвих потреб людини Їжа або харчові продукти; їх оброблення, не охоплене іншими класами Медицина або ветеринарія; гігієна
	61	
В	01	Виконання операцій; транспортування; розділення; змішування Фізичні чи хімічні процеси або устаткування взагалі Нанотехнології
	82	
С		Хімія; металургія
	01	Неорганічна хімія
	07	Органічна хімія
	08	Органічні високомолекулярні сполуки; їх одержування або хімічне оброблення; композиції на основі цих сполук
	09	Барвники; фарби; полірувальні композиції; природні смоли; адгезиви; композиції, не охоплені іншими класами; застосовування матеріалів, не охоплене іншими класами
	12	Біохімія; пиво; алкогольні напої; вино; оцет; мікробіологія; ензимологія; мутації або генетична інженерія
G		Фізика
	01	Вимірювання; випробовування
	05	Керування; регулювання
	09	Навчання; криптографія; відображення; реклама; печатки
H		Електрика
	61	Основні електричні елементи

Наведені галузі науки і техніки відповідають напрямкам підготовки фахівців в університеті («Фармація»: освітні програми «Фармація», «Клінічна фармація», «Технології парфумерно-косметичних засобів», «Технології фармацевтичних препаратів»; «Технології медичної діагностики та лікування»: освітня програма «Лабораторна діагностика»; «Біотехнології та біоінженерія»: освітні програми «Біотехнологія», «Промислова біотехнологія», «Фармацевтична біотехнологія») тощо.

Винахідницька діяльність науковців університету не охоплена наступними напрямками підготовки фахівців: «Економіка»: освітня програма «Економіка підприємства»; «Маркетинг»: освітня програма «Маркетинг»; «Менеджмент»: освітні програми «Менеджмент організацій та адміністрування», «Логістика», «Якість, стандартизація та сертифікація»; «Публічне

управління та адміністрування»: освітня програма «Адміністративний менеджмент»; «Науки про освіту»: освітня програма «Педагогіка вищої школи».

Але можливість винахідництва у сфері економіки, гуманітарних та правових наук досить обмежена у зв'язку з тим, що за визначенням «винахід – результат інтелектуальної діяльності людини в будь-якій сфері технології» [Закон України "Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні" від 08.09.2011 № 3715-VI], отже має бути технічний результат.

Та все ж таки, для науковців вищевказаних напрямків є можливість для набуття прав на винаходи у галузях системи або способи обробки даних, спеціально пристосовані для адміністративних, комерційних, фінансових, управлінських, спостережних або прогнозувальних цілей; системи або способи, спеціально пристосовані для адміністративних, комерційних, фінансових, управлінських, спостережних або прогнозувальних цілей (підклас G06Q) та навчальні або наочні посібники; посібники для навчання або спілкування зі сліпими, глухими або німими; макети; планетарії; глобуси; карти; діаграми (підклас G09B).

Аналіз винахідницької діяльності науковців НФаУ свідчить про задовільний кількісний і якісний склад патентів. Але економічна ефективність винахідницької діяльності науковців університету залишається на досить низькому рівні. Університет маючи значні видатки на набуття прав промислової власності і підтримання їх чинності, дохід від винахідницької діяльності не отримує. Адже важливим є не лише факт створення винаходу, його патентування, але й його використання, а в ринкових умовах отримання від нього доходу.

Для комерціалізації наукових розробок необхідно:

– Провести комплексний патентний та технологічний аудит об'єктів права інтелектуальної власності з метою виявлення та оцінки комерційного потенціалу інноваційних розробок.

– Переглянути підхід до наукових розробок із метою їх спрямування на практичні потреби сьогодення. Набуття прав на винаходи повинно бути обґрунтоване необхідністю і доцільністю їх подальшого використання. Мінімізувати кількість патентів, які є лише необхідною публікацією для одержання наукового ступеню.

– Проводити патентно-інформаційні дослідження наукової розробки на всіх етапах його створення. Такі дослідження дозволяють оцінювати технічний рівень продукції на різних етапах її розробки і комерційної реалізації; аналізувати тенденції розвитку й умови конкуренції на ринку продукції даного виду; оцінити значущість й можливостей правової охорони науково-технічних досягнень, створених в процесі розробки та проаналізувати умови безперешкодної реалізації продукції на ринку конкретної країни.

– Комплексне патентування інноваційних розробок. Тобто, окрім класичної схеми патентування (речовина – спосіб – пристрій) одержати захист на промисловий зразок (дизайн виробу, пакування), авторське право (технологічні схеми, регламент, ескізи, конструкторську документацію, технічні умови, тексти програм, дизайн логотипів, монографії, навчальні посібники, рекламні проспекти тощо), знаки для товарів і послуг.

– Провести пробні маркетингові дослідження на відповідному секторі ринку для прогнозування попиту й оцінювання майбутніх вигод.

– Провести економічний аудит з метою визначення ефективності вкладених інвестицій і період їх окупності; оцінки суми, дохідності, індексу дохідності та строку окупності впровадження розробки.

– Рекламувати та просувати розробки на ринок (участь у виставкових заходах та конкурсах, розповсюдження інформації щодо розробки).

– Об'єднати зусилля наукової спільноти НФаУ на створення закінченого продукту, що дозволить не лише накопичувати інноваційний потенціал, а й реалізовувати його.